Bijlage 2: Technische vragen & antwoorden Begroting 2027

Technyske fragen FNP oer Begrutting 2025 yn it Frysk

Nr.	Vraag & antwoord
1.	**Side 172: Bydrage FUMO: hokker "plustaken" docht de FUMO foar dizze € 220.000?** De opnommen ekstra bydrage oan de FUMO binne foar it grutste part strukturele ferhegingen yn de begrutting fan de Fumo. It giet dêrby om de strukturele ferhegingen troch it yndeksearjen fan leanen en prizen, it fersterkjen fan de bedriuwsfiering en de nije funksjes fan omjouwingsadviseurs. De FUMO sil yn 2027 it piket útfiere foar ús gemeente. Dêrmei binne op jierbasis 100 oeren muoid. De kosten dêrfoar komme út op € 12.300, - yn it jier. Yn totaal wurde der yn 2027 1.096 oan plusoeren ôfnaam fan de FUMO. It oersicht hjirfan is middels riedsmemo Z.900136 fan 2 juny oan jo tastjoerd.
2.	**Side 175: Hearrenfean West: hokker bedrach betellet gemeente Hearrenfean foar de mooglike koppelkânsen foar ús doarpen?** Dêr binne oan de foarkant gjin ôfspraken oer makke. Saken as koppelkânsen en finansjele bijdragen (wol as net) komme pas fjirderop yn it proses oan de oarder (Gebietsfyzje, Gearwurkingsoerkienkomst).
3.	**Side 178: Hafen Sleattermermar: dit is in PM post, werom is dit net op jild setten? Hoefier is it oerlis mei ferskate partijen?** Stân fan saken oerlis belanghawwenden : Wy binne yn goed kontakt mei de stakeholders. De stakeholders hawwe har winsken al yn in ier stadium kenber makke. It resultaat fan de oerlizzen mei de belanghawwenden is in konsept plan foar de werynrjochting fan de haven. Wy hawwe advysburo Blue Progress ynskeakele om dy winsken en ideeën te beoardieljen en advys út te bringen oer de mooglikheden foar de nije ynrjochting. Op 15 juny ll. hat in wurksesje mei de stakeholders op lokaasje west, wêrnei't it konsept fan de rapportaazje troch it advysburo oplevere is. Oan 'e hân fan dizze rapportaazje wurdt no in projektplan mei begrutting opsteld. Wêrom't in PM-post: Jo binne op 9 oktober mei help fan in riedsmemo ynformearre oer de reden wêrom 't in PM post yn de Programmabegrutting opnaam is. Oanslutend wurde ek de stakeholders wer op de hichte brocht fan de stân fan saken en it ferfolch fan de werynrjochting fan de wachthaven yn Balk.
4.	**Side 190: Sportbedriuw: graach sjocht de FNP in oersjoch fan de makke kosten (begrutting) fan it sportbedriuw. Splitst yn Swimfun, Sportfun en Swimbad de Lemmer.** In oersjoch fan de makke kosten is ter ynsjoch te krijen by de griffy fanwegen kommersjeel gefoelige ynformaasje. Dêrneist binne jo ynformearre troch middel fan in riedsmemo (Z.915040 d.d. 8 september) oer de begrutting 2027.
5.	**Side 200: Strukturele formaasje WOO: kin it kolleezje oanjaan as wy as gemeente ek skeafergoeding en/of dwangsommen betelle ha oangeande de WOO en sa ja hoe heech dat bedrach is?**

	De betelle dwangsommen foar dit jier binne oant no ta € 10.094 en dêrneist hawwe wy foar ekstra stipe om dwangsommen te foarkommen dit jier al € 32.000 útjûn.

Technische vragen FNP over Begroting 2027 in het Nederlands

Nr.	Vraag & antwoord
1.	**Blz. 172: Bijdrage FUMO: welke taken doet de FUMO voor deze € 220.000?** De opgenomen extra bijdrage aan de FUMO zijn grotendeels structurele verhogingen in de begroting van de FUMO. Het gaat hierbij om de structurele verhogingen door indexering van lonen en prijzen, de versterking van de bedrijfsvoering en de nieuwe functies van omgevingsadviseurs. De FUMO zal in 2027 het piket uitvoeren voor onze gemeente. Hiermee zijn op jaarbasis 100 uren gemoeid. De kosten hiervoor komen uit op €12.300,- per jaar. In totaal worden er in 2027 1.096 aan plusuren afgenomen van de FUMO. Het overzicht hiervan is middels raadsmemo Z.900136 van aan u toegestuurd.
2.	**Blz. 175: Heerenveen West: welk bedrag betaalt gemeente Heerenveen voor de mogelijke koppelkansen voor onze dorpen?** Hier zijn aan de voorkant geen afspraken over gemaakt. Zaken zoals koppelkansen en financiële bijdragen (wel of niet) komen pas verderop in het proces aan de orde (gebiedsvisie, samenwerkingsovereenkomst).
3.	**Blz. 178: Haven Slotermeer: dit is een PM post, waarom is dit niet op geld gezet? Hoe ver is het overleg met de verschillende partijen?** Stand van zaken overleg stakeholders: We zijn in goed contact met de stakeholders. De stakeholders hebben hun wensen al in een vroeg stadium kenbaar gemaakt. Het resultaat van de overleggen met de stakeholders is een concept plan voor de herinrichting van de haven. We hebben adviesbureau Blue Progress ingeschakeld om deze wensen en ideeën te beoordelen en advies uit te brengen over de mogelijkheden voor de nieuwe inrichting. Op 15 juni jl. heeft een werksessie met de stakeholders op locatie plaatsgevonden, waarna het concept van de rapportage door het adviesbureau is opgeleverd. Aan de hand van deze rapportage wordt nu een projectplan met begroting opgesteld. Waarom een PM-post: U bent op 9 oktober middels een raadmemo geïnformeerd over de reden waarom dit als een PM-post is opgenomen in de begroting. Aansluitend worden ook de stakeholder weer op de hoogte gebracht van de stand van zaken en het vervolg van de herinrichting van de wachthaven in Balk.
4.	**Blz. 190: Sportbedrijf: graag ziet de FNP een overzicht van de gemaakte kosten (begroting) van het sportbedrijf. Gesplitst in Swimfun, Sportfun en Zwembad Lemmer.**

	Een overzicht van de gemaakte kosten is ter inzage beschikbaar gesteld bij de griffie in verband met bedrijfsgevoelige informatie. Daarnaast bent u door middel van een raadsmemo (Z.915040 d.d. 8 september) geïnformeerd over de begroting 2027.
5.	**Blz. 200: Structurele formatie WOO: kan het college aangeven of wij als gemeente ook schadevergoedingen en/of dwangsommen hebben betaald betreffende de WOO en zo ja hoe hoog dat bedrag is?** De betaalde dwangsommen voor dit jaar zijn tot nu toe € 10.094 en daarnaast hebben wij voor extra ondersteuning om dwangsommen te voorkomen dit jaar al € 32.000 uitgegeven.

Technische vragen CDA over begroting 2027

Nr.	Vraag & antwoord
6.	**Blz. 52: Vergrijzing: De Fryske Marren vergrijst sterker dan de rest van Fryslan (staat in programma 4. onder b. Actuele context en ontwikkelingen). Vraag: waar vinden wij in de begroting deze effecten?** De effecten van de vergrijzing zijn niet als afzonderlijke post in de begroting opgenomen. Zij zijn verwerkt in verschillende onderdelen van programma 4, zoals de toenemende vraag naar Wmo voorzieningen, ondersteuning van mantelzorgers, maatregelen die langer zelfstandig thuis wonen mogelijk maken en investeringen in preventie en de sociale basis. Het financiële effect van de vergrijzing is daarbij niet afzonderlijk zichtbaar, omdat meerdere maatschappelijke ontwikkelingen gezamenlijk van invloed zijn op de vraag naar ondersteuning.
7.	**Blz.169: Uitvoering reguliere gewasbeschermingsmiddelen: er staat dit kan financiële gevolgen hebben bij agrariërs die siergewassen telen. Ze kunnen een verzoek doen om nadeelcompensatie. Vraag: Hoe hoog kan deze nadeelcompensatie worden?** Op voorhand is niet te zeggen hoe hoog eventuele nadeelcompensatie kan zijn. Een verzoek om nadeelcompensatie wordt namelijk per geval beoordeeld. Daarbij wordt gekeken naar de situatie van het individuele bedrijf. De regels beperken het gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen bij de teelt van sierteelt. De sierteelt is echter niet volledig verboden. Sierteelt blijft mogelijk als gebruik wordt gemaakt van andere toegestane gewasbeschermingsmiddelen. De regels kunnen wel financiële gevolgen hebben. Een bedrijf kan bijvoorbeeld te maken krijgen met hogere kosten, een lagere opbrengst of minder mogelijkheden om een bepaalde teelt voort te zetten. Of deze gevolgen leiden tot een vergoeding en hoe hoog die vergoeding dan is, hangt af van de omstandigheden van het bedrijf. Bij de beoordeling wordt onder andere gekeken naar de mogelijkheden die het bedrijf had vóór en na de wijziging, de beschikbare alternatieve middelen en de gevolgen daarvan voor de bedrijfsvoering. Ook wordt gekeken naar het normale ondernemersrisico. Daarom kan vooraf geen algemeen bedrag of percentage voor de nadeelcompensatie worden genoemd. Overigens geldt een deel van de regels al (verbod op nieuwe sierteelt en verbod op uitbreiding van bestaande sierteelt) via het voorbereidingsbesluit dat de raad in oktober 2025 heeft genomen.

Technische vragen VVD over Begroting 2027

Nr.	Vraag & antwoord
8.	**Blz. 23: Scharsterrijnbruggen: u spreekt over dat u actief gesprekken start met provincie, buurgemeenten en Rijkswaterstaat om een aquaduct te realiseren op deze locatie. De VVD heeft de volgende technische vraag hierover: Kunt u ons een overzicht verschaffen van de bestuurlijke overleggen die het college afgelopen 25 jaar heeft gevoerd met betrekking tot deze brug en het al dan niet realiseren van een aquaduct op deze locatie?** Er is geen overzicht van de overleggen die bestuurlijk zijn gevoerd over de Scharsterrijnbrug en het al dan niet realiseren van een aquaduct. In de afgelopen 15 jaar is bij de processen rond de realisatie van Knooppunt Joure en het MIRT-onderzoek Lelylijn regelmatig bestuurlijk gesproken over de wens om een aquaduct te realiseren ter hoogte van de Scharsterrijnbrug. Als gevolg hiervan is een aquaduct nadrukkelijk als koppelkans benoemd in het rapport "Ontwikkelperspectief Lelylijn 2050". We blijven in de bestuurlijke overleggen aandacht vragen voor de Scharsterrijnbruggen en de wens van een aquaduct op deze locatie.
9.	**Blz. 53: Sportpark Donia: u schrijft dat naar verwachting geen perspectief meer biedt voor een positieve beoordeling door het rijk. Welke acties onderneemt het college om het ontstane tekort op te lossen?** De gemeentelijke bijdrage is verstrekt op basis van het maatschappelijk accommodatiebeleid en onder de voorwaarde dat SV Donia zorgdraagt voor de financiering van het clubgebouw. Dit gebeurt via eigen middelen, zelfwerkzaamheid, subsidies, acties en externe financiering. Over de BOSA-aanvraag 2026 en de afhandeling daarvan door het Rijk is de raad eerder geïnformeerd. Naar verwachting dient SV Donia in 2027 een nieuwe BOSA-aanvraag in. Voor het verkrijgen van aanvullende investeringsmiddelen ligt de verantwoordelijkheid bij SV Donia.
10.	**Blz. 131: extra verhoging leges omgevingswet: welke acties heeft u ondernomen om de kostenkant van de leges zo laag mogelijk te houden?** **Om de kostendekkendheid van de leges zit ruim onder de 100%. Om de kostendekkendheid te verhogen wordt naast de opbrengsten ook kritisch gekeken naar de kostenkant.** De omgevingswet vraagt een "ja, mits houding". Dit betekent dat er meer uren aan een aanvraag moeten worden besteed. Uiteraard proberen we dit tot een minimale inzet te beperken door het efficiënt uitvoeren van de afhandeling van de aanvragen in het kader van de omgevingswet.
11.	**Blz. 137 en 175: ruimtelijke strategie Joure 2050: Wat wordt de rol van de raad en onze inwoners bij dit onderwerp?** De Ruimtelijke strategie Joure wordt uitgewerkt in een gebiedsgericht omgevingsprogramma in overeenstemming met de omgevingswet. Het college is bevoegd het omgevingsprogramma vast te stellen. De raad geeft daar, mogelijke wensen en bedenkingen op aan. Het gebiedsprogramma heeft een nauwe relatie met de omgevingsvisie. Onderdelen van het programma zullen een plek krijgen in de omgevingsvisie. De raad stelt de omgevingsvisie vast. Deze relatie wordt verder uitgewerkt in het plan van aanpak van de ruimtelijke strategie. In het plan van aanpak wordt ook de betrokkenheid van de raad beschreven. Daarover zal advies gevraagd worden in de raadswerkgroep omgevingswet.

	Bij het opstellen van de ruimtelijke strategie worden inwoners betrokken. In het plan van aanpak wordt daarvoor, in overeenstemming met het Wikselwurk beleid, een participatie strategie opgesteld.
12.	**Blz. 201: contract- en leveranciersmanager: in de tekst staat dat hiervoor € 116.000 nodig is vanaf 2028. In de tabellen is vanaf 2027 al budget opgenomen. Wat is juist?** De structurele last van € 116.000 voor een contract- en leveranciersmanager start in 2027. Zie ook Gehonoreerde aanmeldingen op blz. 154. In de toelichting van de aanmelding staat per abuis vanaf 2028 i.p.v. 2027. Via een erratum bij de begroting 2027 wordt dit foutieve jaartal hersteld.

Technische vragen D66 over Begroting 2027

<table>
<tr><th>Nr.</th><th>Vraag & antwoord</th></tr>
<tr><td>13.</td><td>Blz. 15: Wat mag het kosten: bij punt 1.2 Dienstverlening en communicatie halveren de baten na 2028. Welke baten betreffen dit en vanwaar de halvering?

De baten hebben betrekking op de inkomsten uit de leges burgerzaken en reisdocumenten, de paspoortpiek vervalt per 2028 waardoor de baten halveren.</td></tr>
<tr><td>14.</td><td>Blz. 15: Wat mag het kosten: bij punt 1.1.4 Bezwaar en beroep de begrote bedragen (-18) zijn veel hoger dan de realisatie in 2025 (-10). Wat is hiervoor de reden?

De gemaakte kosten in 2025 hadden ook betrekking op een ander product en zijn daar deels op geboekt. Hierdoor waren de werkelijke kosten op product 1.1.4 Bezwaar en beroep lager dan begroot. Het meerjarig begrootte bedrag van 18k is nog steeds een goed uitgangspunt.</td></tr>
<tr><td>15.</td><td>Blz. 38: Wat mag het kosten: bij punt 2.3 Grondbedrijf; de baten uit het grondbedrijf vanaf 2027 rijmen niet met de tabel op pagina 116 met verwacht resultaat kunt u dit toelichten?

De in de paragraaf grondbedrijf gepresenteerde verwachte voordelige resultaten zijn niet in de begroting verwerkt omdat winsten pas mogen worden genomen nadat ze gerealiseerd zijn. In de tabel op blz. 38 zijn de lasten en baten van gronden in exploitatie en gronden niet in exploitatie en de opbrengsten terreinen en overhoekjes opgenomen.</td></tr>
<tr><td>16.</td><td>Blz. 47: Regiodeal: Is het mogelijk om een deel van de investering van het Brûsplak of het MFC in Balk onder de regiodeal te plaatsen?

Brûsplak en MFC Balk zijn beide projecten die opgenomen zijn in de Regio Deal;

- Brûsplak brengt € 788.000 cofinanciering in voor de Regio Deal.
- Haalbaarheidsonderzoek kindcentrum Balk - € 100.000 cofinanciering en € 100.000 vanuit de Rijksmiddelen</td></tr>
<tr><td>17.</td><td>Blz. 60: IHP: Wat is de planning voor de drie projecten/scholen in uitvoering in Oudehaske, Rottum en Nijemirdum?
<table>
<tr><th colspan="2">Planning</th><th colspan="3">Projecten</th></tr>
<tr><th>Fase</th><th>Resultaat</th><th>Oudehaske</th><th>Rottum</th><th>Nijemirdum</th></tr>
<tr><td>Initiatieffase</td><td>Businesscase en Programma van Eisen</td><td>Q4 2026
Q2 2027</td><td>Q3 2027</td><td>Q1 2027</td></tr>
<tr><td>Ontwerpfase</td><td>Omgevingsvergunning</td><td>Q2 2028</td><td>Q1 2029</td><td>Q3 2028</td></tr>
<tr><td>Uitvoeringsfase</td><td>Oplevering gebouw</td><td>Q4 2029</td><td>Q3 2030</td><td>Q1 2030</td></tr>
<tr><td>Inrichtingsfase</td><td>Ingebruikname</td><td>Q1 2030</td><td>Q4 2030</td><td>Q2 2030</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>18.</td><td>Blz. 72: Lokale heffingen: Marktgelden: In 2025 is er een realisatie van 20 vanaf 2026 wordt er begroot met 51 waar zit dit grote verschil in?</td></tr>
</table>

	De jaarlijkse raming is € 51.000. De opbrengsten schommelen jaarlijks. Als meerdere jaren blijkt dat de begroting niet wordt gehaald, worden de opbrengsten in de begroting naar beneden bijgesteld.
19.	**Blz. 72: Lokale heffingen: Veergelden; In 2025 is er een realisatie van 60 vanaf 2026 wordt er begroot ongeveer 90 waar zit dit verschil in?** De gerealiseerde opbrengst schommelt jaarlijks rond de € 90.000. De lagere gerealiseerde opbrengst in 2025 is het gevolg van de herstelwerkzaamheden aan de Prinses Margriettunnel.
20.	**Blz.120: Subsidies: In de tabel is een overzicht van de subsidies en de daarbij behorende kosten, maar op de website van de gemeente zie ik er veel meer subsidies bijvoorbeeld de subsidieregeling decentrale politieke partijen. Kunt u dit toelichten?** De subsidieregeling decentrale partijen speelt vooralsnog alleen voor 2026 en is daarom niet meegenomen voor 2027. Verder zijn voor zover ons bekend alle subsidieregelingen en begrotingssubsidies meegenomen in de paragraaf subsidies.
21.	**Blz. 175: Ruimtelijke strategie Joure 2050: Uit welk beleidsstuk vloeit de noodzaak voor een ruimtelijke strategie specifiek voor Joure?** Het aflopen van de integrale visie Heerenveen-Skasterlân 2005-2030 en ons Volkshuisvestingsprogramma zijn aanleiding voor het opstellen van een integrale ruimtelijke strategie voor Joure via een gebiedsgericht omgevingsprogramma. Op dit moment is de integrale visie Heerenveen-Skasterlân 2005-2030 van kracht als richtinggevend document voor ontwikkelingen in en rondom Joure. Omdat deze visie afloopt wordt er nu tijdig gestart met het opstellen van een nieuwe strategie voor Joure en omgeving. Dit is nodig gezien de vele maatschappelijke opgaves die in en rond Joure spelen. In programmalijn 1 en 5 van het woningbouwprogramma wordt duidelijk dat de gemeente inzet op Joure als één van de groeikernen en dat een integrale benadering de effectiviteit vergroot. Om richting te kunnen geven aan de woningbouw op een integrale wijze is een integrale ruimtelijke strategie voor Joure nodig. Het opstellen van de ruimtelijke strategie is nog actueler geworden nu de POVI is vastgesteld. Hierin is Joure opgenomen als regiostad en is er een uitnodigingszone Heerenveen-Joure benoemd. De uitwerking van deze elementen nemen we mee in de ruimtelijke strategi**e.**

Technische vragen Kleurrijk Fryske Marren over Begroting 2027

Nr.	Vraag & antwoord
22.	**Blz.190: Sportbedrijf: Waarom is al € 850.000 structureel per jaar opgenomen tot en met 2030, terwijl het toekomstscenario nog niet met de raad is besproken?** Zie hiervoor raadsmemo Z.915040 van 8 september 2026.
23.	**Blz. 190: Sportbedrijf: Op welk besluit of welke onderbouwing is dit structurele bedrag gebaseerd?** Zie hiervoor raadsmemo Z.915040 van 8 september 2026.
24.	**Blz. 190: Sportbedrijf: Kan de raad het toekomstscenario vóór vaststelling van de begroting bespreken?** Zie hiervoor raadsmemo Z.915040 van 8 september 2026.
25.	**Blz. 190: Sportbedrijf: Is er ook onderzocht om voor de 850.000 euro jaarlijks en wederdienst te vragen? Zoals b.v. een gratis 10 ritten kaart voor kinderen van 3 jaar om watervrij te worden of inwoners van boven de 80 jaar in bepaalde daluren een water activiteit aan te bieden?** De jaarlijkse exploitatiebijdrage van € 850.000 is bedoeld voor de maatschappelijke wederdienst van Sportbedrijf De Fryske Marren: het exploiteren en toegankelijk houden van het zwembad, de sporthal en de horecavoorziening. Het aanbieden van extra voorzieningen of acties voor specifieke doelgroepen, zoals gratis zwemlessen of gratis activiteiten, brengt juist aanvullende kosten met zich mee. Zonder aanvullende inkomsten of financiering kan dit een negatief effect hebben op de exploitatie.
26.	**Blz. 190: Sportbedrijf: Welke acties zijn er na vorig jaar ondernomen om het bedrag van 850.00 te verkleinen.** Zie hiervoor raadsmemo Z.915040 van 8 september 2026.
27.	**Blz. 185: Jeugdzorg: Aan welke knoppen binnen de wetgeving waar de gemeente zelf aan kan draaien om de kosten van jeugdzorg structureel te verlagen? Niet zijnde preventiemaatregelen maar binnen de wetgeving.** De mogelijkheden voor gemeenten om binnen de bestaande wetgeving de kosten van jeugdzorg structureel te verlagen zijn beperkt. De gemeente heeft op grond van de Jeugdwet een wettelijke verantwoordelijkheid om passende jeugdhulp beschikbaar te stellen wanneer deze noodzakelijk is. Wel kan de gemeente binnen deze wettelijke kaders sturen op doelmatigheid, rechtmatigheid en kostenbeheersing. Dit gebeurt onder andere de wijze van inkopen en het contractmanagement. Bij de nieuwe inkoop van jeugdhulp per 1 januari 2028 wordt gewerkt met een aangepaste financieringssystematiek en een versterkte lokale contractmanagementfunctie. Hierdoor ontstaat meer inzicht in de inzet van zorg, de ontwikkeling van volumes en tarieven en kan beter worden gestuurd op de doelmatige inzet van ondersteuning. Daarnaast kan de gemeente (deels) sturen op de noodzaak, intensiteit en duur van de ingezette ondersteuning. Ook wordt kritisch gekeken naar de inzet van maatwerkovereenkomsten, waarbij wordt beoordeeld of maatwerk noodzakelijk is of

	dat passend gecontracteerd aanbod beschikbaar is. De belangrijkste mogelijkheden voor structurele beheersing van de kosten liggen uiteindelijk niet in aanvullende juridische of administratieve maatregelen, maar in de inhoudelijke transformatie van het jeugdstelsel zoals normalisering, hulp dichtbij, sterke sociale basis om te voorkomen dat er minder beroep wordt gedaan op specialistische jeugdhulp.
28.	**Blz. 192 t/m 195: Aanmeldingen 43 t/m 46: Waaruit bestaat de extra van ongeveer € 1,45 miljoen voor preventie?** De genoemde € 1,45 miljoen betreft geen extra investering ten opzichte van de huidige situatie. Dit bedrag is gebaseerd op de bestaande uitgaven aan preventie. Omdat het huidige preventiebeleid per 31 december 2026 afloopt, lopen ook de bijbehorende budgetten formeel af. Met deze aanmelding wordt voorgesteld deze middelen vanaf 2027 beschikbaar te blijven stellen voor de uitvoering van het preventiebeleid.
29.	**Blz. 192 t/m 195: Aanmeldingen 43 t/m 46: Welk bedrag gaat naar professionele organisaties en welk bedrag naar lokale verenigingen en maatschappelijke organisaties?** Dat is op dit moment nog niet bekend. De aanmeldingen betreffen totaalbudgetten voor preventie. De verdeling over professionele organisaties, maatschappelijke organisaties, verenigingen en andere partijen wordt uitgewerkt in de beleidskaders en de daaropvolgende uitvoeringsplannen.
30.	**Blz. 192 t/m 195: Aanmeldingen 43 t/m 46: Is onderzocht of een deel van dit bedrag via sport-, muziek- en andere verenigingen kan worden ingezet en hoe wilt u dat dan gestalte geven.** In de vier beleidskaders die eind dit jaar aan de raad worden voorgelegd, krijgen onder andere sport, cultuur en verenigingen een belangrijke plaats. De manier waarop middelen worden ingezet en welke activiteiten worden ingezet, wordt uitgewerkt in de uitvoeringsplannen die het college vaststelt.
31.	**Blz. 192 t/m 195: Aanmeldingen 43 t/m 46: Hoe wordt gemeten of deze € 1,45 miljoen daadwerkelijk leidt tot minder zorgkosten.** De inzet op preventie is grotendeels gericht op het voorkomen of verminderen van het gebruik van maatwerkvoorzieningen. In de beleidskaders worden hiervoor indicatoren en streefwaarden opgenomen. Via een monitoringsdashboard wordt gevolgd hoe deze resultaten zich ontwikkelen, waaronder het gebruik en de kosten van maatwerkvoorzieningen.
32.	**Blz. 192 t/m 195: Aanmeldingen 43 t/m 46: Hoe is het bedrag van 1,45 miljoen tot stand gekomen en welke posten zijn vervallen ten opzichte van de begroting 2026** Het bedrag van € 1,45 miljoen is gebaseerd op de huidige uitgaven voor preventie. Er zijn geen preventieposten vervallen ten opzichte van de begroting 2026.
33.	**Blz. 192 t/m 195: Aanmeldingen 43 t/m 46: Hoeveel % van de 1,45 miljoen is speciaal gereserveerd voor activiteiten georganiseerd door de bevolking zelf die ons maatschappelijk doel van bevorderen om sociale en lichamelijke uitval te voorkomen.** Er is op dit moment nog geen percentage van de aangevraagde € 1,45 miljoen (preventie beleidskaders) specifiek gereserveerd voor activiteiten die door inwoners zelf worden georganiseerd. De middelen uit deze aanvraag zijn nog niet verdeeld en de nadere uitwerking vindt plaats in de uitvoeringsplannen die volgen na de vaststelling van de beleidskaders. Voor initiatieven

	van inwoners zijn daarnaast wel al bestaande subsidieregelingen beschikbaar die structureel onderdeel uitmaken van de begroting.
34.	**Blz. 192 t/m 195: Aanmeldingen 43 t/m 46: Jongeren van 12 t/m 17 activiteiten hebben extra aandacht nodig elkaar te ontmoeten om uitval te voorkomen. Kan er van de 1,45. Miljoen een subsidie worden ontwikkeld voor inwoners, verenigingen en bedrijfsleven die een maatschappelijke activiteit (sport, dans, spel enz.) aanbieden voor deze categorie jongeren.** De ondersteuning van activiteiten voor jongeren maakt onderdeel uit van de beleidskaders die momenteel worden uitgewerkt. Na vaststelling van deze kaders wordt in de uitvoeringsplannen bepaald op welke wijze initiatieven van inwoners, verenigingen en andere maatschappelijke partners kunnen worden ondersteund.
35.	**Blz. 177: Evenementencoördinator: Waarom stijgen de kosten met € 102.000?** De € 102.000 betreft de structurele inzet van 1,0 fte evenementencoördinator. De Fryske Marren is bij uitstek een evenementengemeente, met een groot en divers aanbod van dorpsfeesten, watersportevenementen, festivals, markten en andere activiteiten. Deze evenementen geven kleur aan de gemeente, versterken de mienskip en dragen bij aan recreatie, toerisme en de lokale economie. Met de evenementencoördinator investeert de gemeente vooral in goede dienstverlening, duidelijke ondersteuning en een sterke verbinding met organisatoren.
36.	**Blz. 177: Evenementencoördinator: Hoeveel extra fte wordt hiervoor ingezet?** Hiervoor wordt 1,0 fte extra ingezet. De evenementencoördinator wordt het centrale aanspreekpunt voor organisatoren, denkt aan de voorkant mee en verbindt de verschillende gemeentelijke disciplines, hulpdiensten en andere partners. Daarmee wordt het organiseren eenvoudiger en overzichtelijker en verbetert de dienstverlening.
37.	**Blz. 177: Evenementencoördinator: Is het aantal evenementen toegenomen? Zo ja, met hoeveel? Kan dit de aangevraagde uitbreiding verklaren?** De uitbreiding is niet primair het gevolg van een stijging van het aantal evenementen. De Fryske Marren heeft al een rijk evenementenaanbod. Wel worden evenementen en het proces eromheen complexer. Door met de evenementencoördinator vroeg in het proces aan tafel te zitten, kunnen organisatoren beter worden ondersteund, aanvragen volledi ger worden voorbereid en kan de druk op organisatoren en vergunningverleners worden verminderd. Dat draagt direct bij aan een betere en meer persoonlijke dienstverlening. Daarnaast biedt de functie ruimte om vooruit te kijken naar nieuwe evenementen en initiatieven die passen bij het karakter, de identiteit en de ambities van De Fryske Marren.
38.	**Blz. 207: Bomen: Wat zijn de totale jaarlijkse kosten voor het behandelen en herstellen van zieke bomen? Is er een beleidsplan voor?** Bomen kunnen in de praktijk niet altijd worden hersteld. De gemeente kan wel maatregelen treffen om de omstandigheden voor een boom te verbeteren, waardoor deze zich mogelijk kan herstellen of langer vitaal blijft. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het verbeteren van de groeiplaats, zoals het optimaliseren van de bodem of het creëren van meer groeiruimte voor wortels. De kosten voor

	deze maatregelen verschillen per jaar en zijn afhankelijk van de aard en omvang van de benodigde werkzaamheden. Voor het bomenbeheer is door het college het Programma Bomen vastgesteld. Hierin zijn de beleidsuitgangspunten voor het beheer, behoud en de ontwikkeling van het gemeentelijke bomenbestand opgenomen. De uitvoering van dit beleid is afhankelijk van de beschikbare financiële middelen. Wanneer de hiervoor aangevraagde middelen via de perspectiefnota beschikbaar worden gesteld, kan het beleid overeenkomstig worden uitgevoerd.
39.	**Blz. 207: Bomen: Wanneer kiest de gemeente voor behandelen en wanneer voor vervangen?** De gemeente maakt per boom een zorgvuldige afweging tussen behouden, behandelen of vervangen. Daarbij kijken we naar de conditie van de boom, de verwachte levensduur, de benodigde investering en de maatschappelijke waarde die de boom oplevert. Ook spelen de boomsoort, de standplaats en de beeldbepalende functie van de boom een belangrijke rol. Wanneer een behandeling de levensduur van een boom aanzienlijk kan verlengen en de boom een belangrijke bijdrage levert aan het straatbeeld, de biodiversiteit, schaduw of klimaatadaptatie, heeft behoud vaak de voorkeur. Als de kosten van herstel niet meer in verhouding staan tot de resterende levensduur of de toegevoegde waarde van de boom, kan vervanging een betere keuze zijn. Kortom, de gemeente beoordeelt per situatie of een investering in behoud voldoende waarde oplevert voor inwoners en de leefomgeving, of dat vervanging de meest toekomstbestendige oplossing is.
40.	**Blz. 207: Bomen: Is er een maximum aan de kosten voor het behouden van een zieke boom?** Nee, de gemeente hanteert geen vast maximumbedrag voor het behoud van een zieke boom. Per situatie wordt een afweging gemaakt tussen de kosten van de behandeling en de waarde van de boom voor de omgeving. Daarbij kijken we onder andere naar de conditie en levensverwachting van de boom, de boomsoort, de locatie en de mate waarin de boom beeldbepalend is. Ook wegen we de bijdrage van de boom aan onder meer biodiversiteit, klimaatadaptatie, schaduw en de kwaliteit van de openbare ruimte mee. Het uitgangspunt is dat iedere boom afzonderlijk wordt beoordeeld. Wanneer een behandeling de levensduur aanzienlijk verlengt en de boom een belangrijke maatschappelijke of ruimtelijke waarde heeft, kan de gemeente ervoor kiezen om in behoud te investeren. Wanneer de kosten niet meer in verhouding staan tot de verwachte opbrengst of resterende levensduur, kan vervanging de meest verantwoorde keuze zijn. In de afweging betrekken wij of de boom een monumentale waardevolle status heeft.
41.	**Blz. 207: Bomen: Wordt bij vervanging gekozen voor soorten die minder ziektegevoelig zijn?** Ja. Bij de vervanging van bomen houdt de gemeente nadrukkelijk rekening met de ziektegevoeligheid van boomsoorten. Waar mogelijk kiezen we voor soorten of cultivars die beter bestand zijn tegen bekende ziekten en plagen. Een voorbeeld hiervan is de iep. Bij nieuwe aanplant worden tegenwoordig resistente iepen toegepast, die aanzienlijk minder gevoelig zijn voor de iepziekte. Voor essen zijn we op dit moment terughoudender met nieuwe aanplant. Door de gevolgen van essentaksterfte is nog onvoldoende duidelijk welke essen op langere termijn voldoende toekomstperspectief bieden. Daarnaast streeft de gemeente naar een gevarieerd en toekomstbestendig bomenbestand. Door te zorgen voor meer diversiteit in soorten wordt het risico verkleind dat ziekten of plagen grote gevolgen hebben voor het totale bomenbestand. Op deze manier werken we aan een gezonde, klimaatbestendige en toekomstbestendige boomstructuur.

42.	**Blz. 207: Bomen: Voor de zieke bomen bij het winkelcentrum in Lemmer was afgesproken nog één herstelpoging te doen en daarna andere beplanting te overwegen. Wat is hiervan de huidige stand van zaken?** Afgelopen zomer zijn de bomen in het centrum van Lemmer, nogmaals behandeld. In onze ogen heeft dit resultaat gehad. Daarnaast is de discussie gaande over het weghalen van (alle) bomen in het centrum en een nieuw plan te maken met bomen in bloembakken. Dit is een onderdeel van de nieuwe centrumvisie. We proberen overlast door onze bomen te verminderen door de bomen gezonder te houden. Waardoor er minder (of geen overlast) zal zijn. Als bomen een goede groeiplaats hebben zullen de bomen gezonder blijven en minder overlast veroorzaken. Voor een gezond leefklimaat (en natuurherstelwet) moeten we de komende jaren investeren in goede groeiplaatsen en gezonde bomen en mogen we ook niet inleveren aan boomkroonvolume.
43.	**Blz. 207: Bomen: Wie is verantwoordelijk voor eventuele schade wanneer een kapvergunning voor een monumentale of gemeentelijke boom vanwege gevaar wordt geweigerd en de boom vervolgens tijdens een stormschade veroorzaakt?** In beginsel blijft de eigenaar van de boom verantwoordelijk voor de boom en daarmee ook aansprakelijk voor eventuele schade die ontstaat. De aanwezigheid van een kapvergunningplicht verandert deze verantwoordelijkheid niet. Bij de beoordeling van een aanvraag voor het kappen van een monumentale of gemeentelijke boom maakt de gemeente een zorgvuldige afweging tussen het belang van behoud van de boom en de risico's voor de omgeving. Daarbij worden de actuele conditie van de boom, deskundige beoordelingen en de te verwachten ontwikkelingen betrokken. Het is daarom van belang dat de gemeente een weloverwogen besluit neemt op basis van de beschikbare informatie. Daarnaast geldt dat schade als gevolg van uitzonderlijke weersomstandigheden onder omstandigheden kan worden aangemerkt als overmacht. Ook een gezonde en goed onderhouden boom kan tijdens een zware storm bezwijken. In dergelijke situaties hangt de vraag naar aansprakelijkheid af van de specifieke feiten en omstandigheden van het geval. Kortom, de eigenaar blijft in eerste instantie verantwoordelijk voor de boom, terwijl de gemeente bij haar besluitvorming zorgvuldig de belangen van veiligheid en boombehoud tegen elkaar afweegt.
44.	**Blz. 172: FUMO: De extra bijdrage aan de FUMO is voor vier jaar opgenomen. Klopt dit met het raadsbesluit? Naar ons weten ging dat om 2 jaar.** De opgenomen extra bijdrage aan de FUMO zijn grotendeels structurele verhogingen in de begroting van de FUMO. Het gaat hierbij om de structurele verhogingen door indexering van lonen en prijzen, de versterking van de bedrijfsvoering en de nieuwe functies van omgevingsadviseurs. Aan de zienswijze van onze gemeente op de begroting van de Fumo is deels gehoor gegeven. In de aangepaste begroting van de FUMO zijn 2 fte Omgevingsadviseurs opgenomen, in plaats van 4 fte. De omgevingsadviseurs worden als plustaak verrekenend. Alleen die deelnemers waar de omgevingsadviseurs werkzaamheden voor doen, zullen hier uiteindelijk voor betalen. Verder is er een aanpassing gedaan over zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) in de begroting van de FUMO. In de aangepaste begroting van de FUMO zijn de uren voor ZZS als incidentele middelen opgenomen in plaats van structureel. Voor de periode 2026-2028 is een Meerjarenagenda ZZS opgesteld. De FUMO verwacht in deze periode aanvullende middelen nodig te hebben om te investeren in het op

	peil brengen van de kennis en expertise rondom ZZS. De FUMO geeft aan dat de investeringen zullen leiden tot een grotere mate van efficiëntie. Volgens de FUMO is de verwachting dat dit onderwerp na 3 jaar structureel kan worden opgenomen binnen het programma binnen de bestaande begroting. Het is mogelijk dat de ontwikkeling van de FUMO op termijn efficiencywinst oplevert. Er kan echter niet worden ingeschat hoeveel dit zal zijn.
45.	**Financiële tekorten: Waarom zijn er niet al eerder maatregelen genomen om de structurele lasten te verlagen evenals in deze begroting zodat toekomstige bezuinigingen minder ingrijpend hoeven te zijn?** In de begroting 2025 stond vanaf 2026 een taakstelling voor bezuinigingen ter verruiming van het financieel perspectief. Bij de begroting 2026 was er door de uitkomsten uit de meicirculaire 2025 geen noodzaak meer om in de jaren 2026 en 2027 te bezuinigen. De bezuinigingstaakstelling van ruim € 1 miljoen voor die jaren is toen ook vervallen. In de huidige begroting is nu een taakstelling van bijna € 6 miljoen opgenomen.
46.	**Financiële tekorten: Wij hebben eerder voorgesteld om twee à drie externe deskundigen in te huren met als specifieke opdracht de gemeentelijke werkprocessen kritisch te bekijken en te optimaliseren. Juist een frisse blik van buiten de organisatie kan nieuwe mogelijkheden opleveren. Is het college bereid dit voorstel nu op te pakken, om daarmee structurele besparingen te realiseren en grotere bezuinigingen in de toekomst zoveel mogelijk te voorkomen?** We zetten actief in op de continue verbetering van onze werkprocessen om de gewenste kwaliteit van onze dienstverlening te kunnen waarborgen. Bij het traject van de brede afweging om de bezuinigingstaakstelling in te vullen wordt ook nadrukkelijk gekeken naar efficiency en doelmatigheid. Voor het traject van de brede afweging is in deze begroting de inzet van een projectleider meegenomen, zie aanmelding 55. Onderzoek bezuinigingsmaatregelen.
47.	**Blz. 5: Begroting in één oogopslag: Kunnen voor 2027 naast de begrotingscijfers ook de cijfers van de afgelopen vier jaar van zowel de begrotingen en de jaarrekeningen inzichtelijk gemaakt worden, op die wijze dat we de ontwikkeling van de afgelopen 4 jaar en eventuele afwijkingen in één oogopslag direct inzichtelijk zijn?** Onderstaand worden de begrotingscijfers uit de begrotingen in één oogopslag van de jaren 2023, 2024, 2025, 2026 en 2027 in één overzicht gepresenteerd.

bedragen x € 1000

Lasten per programma	2023		2024		2025		2026	2027
	Begroting	Rekening	Begroting	Rekening	Begroting	Rekening	Begroting	Begroting
1. Bestuur en organisatie	8.713	12.011	9.262	14.645	10.420	11.809	12.036	11.993
2. Ruimte	44.829	48.310	49.380	50.706	50.302	63.677	50.380	53.627
3. Economie	1.388	1.557	1.544	1.880	2.110	4.759	2.482	2.285
4. Leefbaarheid en onderwijs	14.612	15.269	13.880	14.972	15.722	15.266	15.355	92.494
5. Sociaal domein	57.988	65.720	61.409	70.500	65.760	76.831	69.430	
8. Bedrijfsvoering	22.780	28.732	25.399	29.659	24.015	28.867	26.594	28.673
9. Financiën en algemene dekkingsmiddelen	2.057	146	1.932	167	1.159	5.275	2.687	2.016
Totaal	152.367	171.745	162.805	182.529	169.489	206.483	178.962	191.086

bedragen x € 1000

Soort Baten	2023		2024		2025		2026	2027
	Begroting	Rekening	Begroting	Rekening	Begroting	Rekening	Begroting	Begroting
Algemene uitkeringen	95.986	103.861	106.043	109.583	114.404	119.404	118.649	125.392
Specifieke rijksbijdragen	13.293	22.537	14.293	24.884	14.293	27.958	14.383	14.383
Overige baten	11.694	12.552	10.944	13.895	9.774	15.939	10.138	10.943
Onroerendezaakbelastingen	9.405	11.902	9.776	12.648	13.028	12.904	13.514	14.097
Afvalstoffenheffing en rioolrechten	11.191	11.344	11.600	11.661	12.251	12.361	12.636	13.425
Grondexploitaties	1.148	5.216	919	5.475	724	10.623	729	729
Leges en rechten	2.977	3.066	3.027	3.598	3.094	5.086	3.655	5.049
Forensen- en toeristenbelasting	2.518	2.758	2.549	2.932	3.364	3.411	3.588	3.702
Totaal	148.212	173.235	159.150	184.676	170.932	207.686	177.290	187.720

48. **Blz.205: Omgevingswet/basis op orde: Op blz. 205 staat bij nr. 62 een bedrag voor 'Basis op orde Omgevingswet'. Waarom is dit bedrag niet gehonoreerd en wat zijn hiervan de gevolgen voor de uitvoering?**

Deel 1 van de vraag betreft een politieke vraag.

Deel 2 van de vraag: Het niet honoreren van de aanvraag berust op een lastige afweging ten opzichte van de overige aanmeldingen. We hechten als college veel belang aan voldoende expertise en deskundigheid op het gebied van o.a. milieu-onderwerpen om de kwalitatieve kaderstelling in de omgevingsvisie en/of omgevingsprogramma te borgen, te voldoen aan de kwaliteitseisen 3.0 en milieuregels in het omgevingsplan op te nemen. Voor 1 januari 2032 moet een omgevingsplan voor de gehele gemeente De Fryske Marren vastgesteld zijn. Een alternatief is om deze expertise voor het jaar 2027 op detacheringsbasis in te huren en volgend jaar een nieuwe aanmelding te doen. Wanneer er geen budget beschikbaar is, leidt dit tot vertraging van het proces van het opstellen van het omgevingsplan voor 2032.

49. **Blz.205: Omgevingswet/basis op orde: Vorig jaar heeft het college erkend dat de wachttijden voor inwoners te lang waren bij de aanvraag van vergunningen. Zijn deze wachttijden inmiddels volledig op orde?**

Het college heeft vastgesteld dat er onvoldoende capaciteit was om de hoeveelheid aanvragen in behandeling te nemen. Hierover bent u geïnformeerd en er zijn maatregelen genomen om dit te verbeteren. De wachttijd van het in behandeling nemen van conceptverzoeken is inmiddels wel ingekort maar nog niet verholpen. Voor het in behandeling nemen van formele aanvragen om omgevingsvergunningen bestaan geen wachttijden.

50.	**Blz.205: Omgevingswet/basis op orde: Zijn de huidige doorlooptijden van vergunningaanvragen binnen de wettelijke termijnen en gemeentelijke doelstellingen? Zo nee, waar liggen de knelpunten?** Wij monitoren de doorlooptijden van de vergunningaanvragen (nog) niet. Eerst moeten we daarvoor onze basis op orde hebben met betrekking tot de Omgevingswet. Bekend is dat we op dit moment niet alle termijnen halen. Door hier goed over te blijven communiceren met de aanvragers heeft dit tot op heden niet tot noemenswaardige klachten geleid. Uiteraard zal ons streven richting de nabije toekomst zijn om zoveel vergunningaanvragen binnen de daarvoor geldende termijnen af te handelen.
51.	**Blz.205: Omgevingswet/basis op orde: Welke maatregelen worden genomen om de basis van de Omgevingswet daadwerkelijk op orde te krijgen en daarmee de uitvoering efficiënter te maken en de werkdruk structureel te verminderen?** Er wordt permanent gekeken of onze processen op een efficiëntere wijze kunnen worden ingericht. Dit wordt verwerkt in ons vergunningensysteem. Daarnaast is er geïnvesteerd in aanvullende pakketten die het beoordelen van aanvragen vergemakkelijkt. Ook wordt er gekeken naar de wijze waarop we zijn georganiseerd en zijn we een traject gestart met betrekking tot het inrichten van een intake- en omgevingstafel. Daarnaast denken we na over hoe we onze dienstverlening kunnen verbeteren, door bijvoorbeeld nog beter aan te sluiten bij de wensen vanuit het werkveld.
52.	**Blz.205: Omgevingswet/basis op orde: Is het op orde brengen van het omgevingsplan ook bedoeld om regels te schrappen, te vereenvoudigen en overbodige regelgeving te voorkomen? Is dit een concrete doelstelling? Wilt u hier ook een concrete doelstelling van maken.** Dit betreft een politieke vraag.
53.	**Blz. 8: SDG's: Wat zijn de totale kosten geweest van de implementatie van de Sustainable Development Goals (SDG's) binnen de gemeente De Fryske Marren over de afgelopen vier jaar?**De gemeentelijke visie is voor een belangrijk deel gebaseerd op de SDG's. Dit betekent dat er geen sprake is geweest van afzonderlijke activiteiten of budgetten maar dat deze als kader zijn verweven in de beleidsontwikkeling en besluitvorming. In college- en raadsvoorstellen wordt via een vaste paragraaf inzichtelijk gemaakt aan welke SDG's een voorstel bijdraagt. Dit betekent dat er geen afzonderlijke kostenpost bestaat.
54.	**Blz. 8: SDG's: Welke structurele jaarlijkse kosten zijn momenteel verbonden aan de uitvoering, monitoring en rapportage van de SDG's?** Zoals onder vraag 53 is genoemd maken de SDG's onderdeel uit van het afwegings- en duidingskader van ons brede beleid. Er is dit moment geen sprake van structurele kosten. De SDG's functioneren primair als afwegings- en duidingskader voor bestaand beleid, programma's en projecten.

55.	**Blz. 8: SDG's: Hoeveel ambtelijke uren worden hier jaarlijks aan besteed en wat zijn daarvan de geraamde personeelskosten?** De werkzaamheden rondom de SDG's maken onderdeel uit van reguliere beleidsontwikkeling, advisering en besluitvorming. Deze uren worden niet afzonderlijk geregistreerd**.**
56.	**Blz. 8: SDG's: Welke concrete financiële of maatschappelijke resultaten heeft de implementatie van de SDG's de afgelopen vier jaar opgeleverd?** De meerwaarde van de SDG's ligt in het bieden van samenhang en richting bij maatschappelijke opgaven op het gebied van onder andere duurzaamheid, leefbaarheid, gezondheid en brede welvaart. De effecten hiervan zijn veelal maatschappelijk en integraal van aard en daardoor niet één-op-één te koppelen aan afzonderlijke financiële resultaten.
57.	**Blz. 8: SDG's: Welke besparing kan worden gerealiseerd wanneer de gemeente stopt met de afzonderlijke SDG-rapportages, visualisaties en bijbehorende communicatie en deze werkzaamheden niet langer uitvoert.** De SDG's vormen een belangrijk fundament onder de gemeentelijke visie op Brede Welvaart en diverse beleidskaders. Het loslaten hiervan vraagt dan om herijking van breder beleid en sturingskaders, waarmee nieuwe inzet van tijd en middelen nodig zal zijn. Wij zien geen besparingsmodelijkheden.

Technische vragen BBB over Begroting 2027

Nr.	Vraag & antwoord
58.	**Blz. 134: Structureel begrotingssaldo: Hoe wordt het structurele tekort van € 6,764 miljoen in 2028 volledig gedekt?** Dit structurele tekort in 2027 van € 6,764 miljoen verwachten wij te dekken door het doorvoeren van ombuigingen ter hoogte van € 5,696 miljoen in 2028 en door verwachte inkomsten van € 1,5 miljoen vanuit het rijk ter compensatie van het tekort op jeugdzorg.
59.	**Blz. 131: Verhoging bezuinigingstaakstelling: Welke concrete maatregelen liggen ten grondslag aan de bezuinigingstaakstelling van € 5,696 miljoen vanaf 2028 en waarom acht het college volledige realisatie hiervan haalbaar?** Wij komen in het vierde kwartaal met een voorstel hoe het traject van de ombuigingen in te gaan. Bij de ombuigingen wordt zowel naar verlaging van de uitgaven als verhoging van de inkomsten gekeken. Voor een projectleider voor dit traject is in deze begroting een aanmelding meegenomen.
60.	**Blz. 134: Niet ingevulde bezuinigingstaakstelling: Hoe leidt een taakstelling van € 5,696 miljoen tot een sluitend structureel saldo in 2028 wanneer het structurele tekort € 6,764 miljoen bedraagt?** Naast de bezuinigingstaakstelling van € 5,696 miljoen verwachten wij extra inkomsten van € 1,5 miljoen vanuit het rijk ter compensatie van het tekort op jeugdzorg.
61.	**Blz. 131: Inzet deel vrij aanwendbare reserve: Hoe wordt voldaan aan de voorwaarde dat de solvabiliteit minimaal 20% “is en blijft”, terwijl deze volgens de begroting vanaf 2028 onder 20% uitkomt?** De voorwaarde is specifiek dat de solvabiliteit per 1 januari van het betreffende jaar groter of gelijk is aan 20% en ook blijft na inzet van de 10%. De solvabiliteit per 1 januari bedraagt per 1 januari 2027 (= 31 december 2026) 23,64%. Na inzet 10% van de vrij aanwendbare reserve (VAR) van € 1,106 miljoen daalt daarmee het eigen vermogen en de solvabiliteit naar 23,19%. Dit zit boven de vereiste 20%.
62.	**Blz. 86: Ratio weerstandsvermogen: Waarom wordt gerekend met € 20,224 miljoen beschikbare weerstandscapaciteit, terwijl de algemene reserves ultimo 2027 dalen naar € 11,371 miljoen, en wat is de geraamde weerstandsratio ultimo 2027 tot en met 2030?** De risico-inventarisatie wordt gedaan om te kijken welke risico’s mogelijk plaatsvinden per 2027. De benodigde weerstandscapaciteit wordt daarom berekend per 1 januari 2027 om de risico’s voor 2027 te kunnen dekken. Om de ratio weerstandsvermogen te kunnen berekenen heb je daarom de stand per 1-1-2027 van de Algemene Reserve en het beschikbare weerstandsvermogen benodigd.
63.	**Blz.88: Financiële kengetallen: Welke maatregelen neemt het college om de solvabiliteit en de totaalscore vanaf 2028 weer op de door de raad vastgestelde streefwaarden te brengen?**

	We koersen op positieve begrotingssaldi en rekeningresultaten zodat de algemene reserve weer verhoogd kan worden. Door het doorvoeren van ombuigingen ontstaan er weer structurele begrotingssaldi, die leiden tot een hogere totaalscore.
64.	**Blz. 114: Sportbedrijf: Zijn de vermelde gemeentelijke bijdrage van € 1,074 miljoen, het verlies van € 848.500 en het negatieve eigen vermogen vóór of na verwerking van de extra structurele bijdrage van € 848.500?** De vermelde bedragen zijn zonder verwerking van de aanmelding van de extra structurele bijdrage van € 848.500 voor het Sportbedrijf in onze begroting 2027.
65.	**Blz.72: Opbrengsten onroerendzaakbelastingen: Waarom bedraagt de totale OZB-opbrengst hier € 14,097 miljoen, terwijl op pagina 140 € 14,005 miljoen wordt geraamd, en welk bedrag is in het begrotingssaldo verwerkt?** De totale opbrengsten bedragen € 14,097 miljoen. Deze zijn verantwoord in de paragraaf lokale heffingen. De heffingskosten bedragen € 92.000. Bij de algemene dekkingskosten wordt het saldo ad € 14,005 miljoen verantwoord.
66.	**Blz. 78: Woonlastenontwikkeling: Kan het college de genoemde gemiddelde stijging van 8% voor één- en meerpersoonshuishoudens cijfermatig onderbouwen aan de hand van de tarieven op pagina 79?** Per abuis is hier een percentage van 8% genoemd, dit moet zijn 3%. Dit sluit ook aan bij de genoemde percentages in het overzicht tarieven. Een stijging van de gemiddelde waarde van 7,8% en een daling van het tarief van 4,6%. Via een erratum bij de begroting 2027 wordt dit foutieve percentage hersteld.
67.	**Blz. 78: kwijtschelding gemeentelijke heffingen: Welk bedrag is voor 2027 daadwerkelijk geraamd, aangezien in de begroting bedragen van € 329.000, € 332.000 en € 335.000 worden genoemd?** In de begroting is rekening gehouden met € 332.000.
68.	**Blz. 217: kostendekkendheid precariorechten: Hoe komt de weergegeven kostendekkendheid van 663,1% tot stand en is deze berekening correct?** De dekking van de precariorechten wordt berekend door de verwachte inkomsten te delen door de verwachte kosten. De in dit overzicht gepresenteerde kosten is een afgerond bedrag van € 15.000, terwijl het niet afgeronde bedrag € 14.778 is. Op basis van € 98.000 aan baten ten opzicht van € 14.778 aan kosten is het dekkingspercentage 663,1%.
69.	**Blz. 223: kengetal grondexploitatie: Is het weergegeven kengetal van 0,08 correct, aangezien € 14,612 miljoen bouwgrond in exploitatie ten opzichte van € 187,720 miljoen baten circa 7,8% bedraagt?** Hier zit een fout in de formule. Het percentage van 0,08% voor de jaren 2027 t/m 2030 moet zijn: in 2027 7,8%, in 2028 7,7%, in 2029 7,5% en in 2030 7,3%. Via een erratum bij de begroting 2027 worden deze foutieve percentages hersteld.
70.	**Blz.220: Beleidsindicator apparaatskosten: Is het weergegeven bedrag van € 1,3 per inwoner correct en zo nee, wat is het juiste bedrag?** De apparaatskosten zijn per abuis afgerond op € 1000. Het bedrag per inwoner moet € 1.290 zijn in plaats van € 1,30. Via een erratum bij de begroting 2027 wordt dit foutieve bedrag per inwoner hersteld.

71.	**Blz. 137: Heerenveen West: Waarom worden hier € 100.000 voor 2027 en € 150.000 voor 2028 genoemd, terwijl de aanmelding op pagina 175 uitgaat van € 50.000 respectievelijk € 75.000, en welke bedragen zijn daadwerkelijk verwerkt?** De genoemde € 100.000 voor 2027 en € 150.000 voor 2028 zijn niet correct, dit moet inderdaad € 50.000 respectievelijk € 75.000 zijn. Deze bedragen zijn ook verwerkt in de begroting. Zie ook Gehonoreerde aanmeldingen op blz. 153. Via een erratum bij de begroting 2027 worden deze foutieve bedragen hersteld.
72.	**Blz. 201: contract- en leveranciersmanager: Begint deze structurele last van € 116.000 in 2027 of in 2028, aangezien tabel en toelichting hierover van elkaar verschillen?** De structurele last van € 116.000 voor contract- en leveranciersmanagement start in 2027. Zie ook Gehonoreerde aanmeldingen op blz. 154. In de toelichting van de aanmelding staat per abuis vanaf 2028 i.p.v. 2027. Via een erratum bij de begroting 2027 wordt dit foutieve jaartal hersteld.
73.	**Blz. 185: verhoging budget jeugdzorg: Waarop is de structurele verlaging van het extra jeugdzorgbudget met € 500.000 per jaar vanaf 2028 financieel onderbouwd?** De structurele verlaging van € 500.000 vanaf 2028 volgt uit de financiële effecten zoals opgenomen in de aanmeldingen 'preventiemaatregelen" voor de beleidskaders. Hoewel de beleidskaders zelf later dit jaar nog aan de raad worden voorgelegd, zijn de daarbij behorende investeringen en financiële consequenties al verwerkt in deze begroting. Uitgangspunt daarbij is dat investeringen in preventie en de sociale basis worden gedekt uit een afname van de uitgaven aan maatwerkvoorzieningen. Het bedrag van € 500.000 is daarmee de begrotingstechnische vertaling van de voorgestelde investering in jeugdpreventie naar de jeugdzorguitgaven.
74.	**Blz. 186: structurele kostenontwikkeling jeugdzorg: Wat is het financiële effect op de begroting 2028-2030 wanneer de verwachte besparingen uit aanbesteding, preventie en lokale ondersteuning niet volledig worden gerealiseerd?** Als de verwachte besparingen uit aanbesteding, preventie en lokale ondersteuning niet of slechts gedeeltelijk worden behaald, vallen de jeugdzorgkosten hoger uit dan nu geraamd. Hoe groot dit effect is, hangt af van de mate waarin de maatregelen effect hebben en van de ontwikkeling van de vraag naar jeugdhulp. Eventuele afwijkingen worden via de reguliere P&C-cyclus aan de raad gerapporteerd.
75.	**Blz. 211: Basis op orde formatie omgevingswet: Hoe wordt in 2027 voldaan aan de wettelijke eisen van de Omgevingswet en kwaliteitscriteria 3.0 nu de volgens de eigen toelichting benodigde 1,25 fte niet wordt gehonoreerd?** Het niet honoreren van de aanvraag berust op een lastige afweging ten opzichte van de overige aanmeldingen. We hechten als college veel belang aan voldoende expertise en deskundigheid op het gebied van o.a. milieu-onderwerpen om de kwalitatieve kaderstelling in de omgevingsvisie en/of omgevingsprogramma te borgen, te voldoen aan de kwaliteitseisen 3.0 en milieuregels in het omgevingsplan op te nemen. Voor 1 januari 2032 moet een omgevingsplan voor de gehele gemeente zijn vastgesteld. Een alternatief is om deze expertise voor het jaar 2027 op detacheringsbasis in te huren en volgend jaar een nieuwe aanmelding te doen. Wanneer er geen budget beschikbaar is, leidt dit tot vertraging van het proces van het opstellen van het omgevingsplan voor 2032. Nog niet alle gevolgen van het overschrijden van de datum van 1 januari 2032 zijn bekend. Wel is duidelijk dat regels over activiteiten die de fysieke leefomgeving kunnen veranderen en die nu nog in gemeentelijke verordeningen staan, op die datum van rechtswege vervallen als ze niet in het omgevingsplan staan. We zouden dan bijvoorbeeld geen regels meer hebben voor het kappen van bomen.

76.	**Blz. 213: Formatie regietaken inburgering statushouders: Klopt het dat bij het vervallen van 1 fte circa 3,1 fte resteert en de caseload bij 225 tot 245 statushouders stijgt naar circa 73 tot 79 dossiers per fte, terwijl 40 tot 70 als gangbare caseload wordt genoemd?** Ja dat klopt.
77.	**Blz. 215: Adviseur online dienstverlening: Hoe gaat de gemeente in 2027 voldoen aan de wettelijke toegankelijkheidseisen nu volgens de begroting geen enkele website aan de vereisten voldoet en de gevraagde capaciteit niet wordt gehonoreerd?** Uw zorg is terecht, de aanvraag is gedaan om ook verder vooruit te komen. Met minder budget zijn er minder mogelijkheden voor de doorontwikkelingen en het voldoen aan de wetgeving.
78.	**Blz. 216: Uitvoeringsprogramma dienstverlening: Hoe worden de doelstellingen voor dienstverlening en de genoemde wettelijke verplichtingen in 2027 uitgevoerd nu het hiervoor gevraagde structurele budget van € 115.000 niet wordt gehonoreerd?** Er zal opnieuw moeten worden bekeken wat haalbaar is met huidige mogelijkheden, in de basis willen wij zoveel mogelijk aan de wettelijke verplichtingen voldoen.
79.	**Algemeen: Het totaalbeeld overziend. Op diverse plaatsen in de begroting staan signalen voor uitbreiding van de personele formatie, bijv. bij gehonoreerde aanmeldingen, risico-overzicht, etc. Om hoeveel fte gaat het totaal in deze (incl. te verwachten ingehuurde formatie)?** Bij de gehonoreerde aanmeldingen is in 2027 in totaal 9,39 fte aan structurele formatieuitbreiding en 2,5 fte aan tijdelijke formatieuitbreiding (voor 2 jaar) meegenomen. Van deze 11,89 fte wordt 8,5 fte gedekt uit inkomsten.

Nr.	Vraag & antwoord
80.	**Blz. 12: Wikselwurk: er staat dat de doorontwikkeling van het Wikselwurk verder wordt uitgebouwd op basis van de evaluatie. Kunnen wij deze evaluatie ontvangen?** Ja. Het college heeft in oktober 2025 kennisgenomen van de evaluatie van het Wikselwurk. De raad is hierover geïnformeerd via een raadsmemo, waarbij de evaluatie als bijlage is meegestuurd.
81.	**Blz. 12: Jongeren: er staat geschreven dat de gemeente meer jongeren wil bereiken en hen kennis wil laten maken met de gemeente. Heeft de gemeente inzichtelijk hoeveel jongeren worden bereikt per kalenderjaar? En zijn hierover getallen bekend?** Nee, er wordt geen totaal aantal bijgehouden van het aantal jongeren dat per kalenderjaar wordt bereikt. Er is vanuit verschillende teams in de gemeente regelmatig contact met jongeren. Jongeren betrekken is een gedeelde verantwoordelijkheid van alle medewerkers en kan worden gezien als onderdeel van hun reguliere werk. Contact met jongeren ontstaat daardoor op veel verschillende momenten en in verschillende vormen. Wij streven ernaar dat jongeren structureel en op een betekenisvolle manier worden betrokken bij onze gemeente. Hierbij trekken wij samen op met andere partijen zoals scholen en instanties als Tienskip, maar bijvoorbeeld ook met de raadswerkgroep Jeugd.
82.	**Blz. 14: Frysk taalbeleid: er staat dat het Frysk taalbeleid wordt uitgevoerd door middel van uitvoeringsplan. Wat zijn de resultaten tot nu toe van de daarin opgenomen acties en maatregelen?** Nei it fêststellen fan it Frysk taalbelied yn maart 2025 leit de fokus op de útfiering fan it dêrút fuortkommende útfieringsprogramma. Yn dit programma is sawol de ynterne as de eksterne sichtberens fan de Fryske taal in wichtich oandachtspunt. Yn dat ramt wurdt wurke oan ferskate aksjes om it Frysk sichtberder en mear fanselssprekkend te meitsjen en it brûken fan de taal te stimulearjen. Binnen de gemeentlike organisaasje is wurke oan it fersterkjen fan it Frysk yn de deistige wurkwize. By de ferbouwing fan it gemeentehûs op De Jouwer hat it Frysk in prominint plak krigen. Ek binne ferskate quick-wins oppakt, lykas it brûken fan twatalige buordsjes yn gearkomsteromtes en mear Frysk op digitale skermen. Yn it ynwurkprogramma foar nije meiwurkers is omtinken foar it Frysk opnommen. De ambassadeurs foar it Frysk wurde op 'e nij yn posysje brocht en ferdield oer de ferskate domeinen binnen de gemeente, sadat der ek binnen de ferskillende wurkgebieten mear oandacht en kennis foar it Frysk ûntstiet. Ek yn gemeentlike kommunikaasje en advisearring wurdt it Frysk mear meinommen. De gemeentlike kommunikaasje om de gemeenteriedsferkiezingen hinne is wêr mooglik twatalich west. De webside oer it Fryske taalbelied is aktualisearre en útwreide. Fan 2027 ôf wurdt yn kolleezje- en riedsfoarstellen standert in kopke ‘Frysk’ opnommen. Dêrmei wurde opstellers fan stikken bewust frege om nei te gean oft en hoe’t it Frysk fan tapassing is. De ynset rjochtet him ek op de posysje fan it Frysk bûten de gemeentlike organisaasje. Yn ûnder oare it ûnderwiis, de kultuer en de mienskip wurdt wurke oan it fersterkjen fan it brûken en de sichtberens fan it Frysk. It Frysk hat in fêst plak krigen yn it LEA. Foar 2027 is fierder útwurke dat it

	Frysk struktureel ûnderdiel wurdt fan de subsydzjeregeling Kultuer en dat der in ferfolch komt op de regeling 'Fryske boeken foar basisskoallen'. Ek wurdt fan 2027 ôf in Frysk wolkomspakket beskikber steld foar nije húshâldens yn de gemeente. Dêrneist wurdt wurke oan de sichtberens fan it Frysk yn de iepenbiere romte. Yn 2026 is in ynventarisaasje makke foar it ferfangen fan RVV-buorden troch twatalige buorden. De Provinsje Fryslân hat hjirby in liedende rol yn de foarmjouwing en ynventarisaasje; de gemeente is eigener fan de buorden en wurdt belutsen by de fierdere útfiering en kosten. De gemeente wurket ek goed gear mei oare Fryske gemeenten en de provinsje Fryslân, ûnder oaren op it mêd fan kennis en ûnderfiningsútwikseling. Dêrneist makket de gemeente gebrûk fan de provinsjale sichtberensregeling. Mei dizze regeling kinne organisaasjes, bedriuwen en oare inisjativen stipe krije om it Frysk sichtberder te meitsjen yn de iepenbiere romte en yn harren eigen omjouwing. De gemeente stimulearret en fasilitearret it gebrûk fan dizze regeling binnen De Fryske Marren. Ta beslút wurdt wurke oan in tal gruttere projekten út it Fryske taalbelied. Mei in provinsjale subsydzje is in meartaligenskoördinator ynset mei in konkrete, ôfbeakene projektopdracht. Dizze wurket oan it fierder útwurkjen fan gruttere projekten. De útkomsten wurde ferwurke yn in projektplan, sadat de ried op basis dêrfan in kar meitsje kin oer de mooglike útfiering fan dizze projekten.
83.	**Blz. 15: lasten 1.1 bestuur: We zien in de kosten dat de lasten van 1.1 Bestuur dalen vergeleken met de lasten van de rekening van 2025. Wat is hiervoor de reden?** Dit wordt veroorzaakt door een eenmalige extra storting van € 1.053.000 in de voorziening wethouderspensioenen in 2025. In het kader van de Wet toekomst pensioenen (Wtp) worden de pensioenaanspraken van (oud-)wethouders op grond van de APPA overgedragen aan het ABP. Voor deze overdracht van kapitaalverplichtingen naar een landelijk pensioenfonds moeten gemeenten de bestaande pensioenvoorziening aanvullen tot het niveau van de vastgestelde overdrachtswaarde.
84.	**Blz. 18: bestemmingsplannen: er wordt geschreven dat er 600 regels vanuit het Rijk zijn die gelden voor onze bestemmingsplannen. Vervolgens staat beschreven dat de gemeenteraad bevoegd is om het omgevingsplan te wijzigen. Betekent dit dat de gemeenteraad op de regels van het Rijk kan aanpassen?** Er staat niet dat 600 regels rechtstreeks gelden voor onze bestemmingsplannen. Het zit anders. Het tijdelijke omgevingsplan van rechtswege dat we sinds 1 januari 2024 hebben, bestaat onder andere uit ongeveer 600 regels die voorheen op Rijksniveau waren geregeld. Deze regels worden ook wel de 'bruidsschat' genoemd. Deze regels staan in hoofdstuk 22 van ons omgevingsplan. De gemeenteraad kan een groot deel van deze regels aanpassen of laten vervallen. De gemeente moet daarbij wel rekening houden met de ruimte die de landelijke wet- en regelgeving biedt. Het Rijk kan bijvoorbeeld via het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) voorwaarden stellen waar de gemeentelijke regels aan moeten voldoen. Soms moet de gemeente regels juist aanpassen om aan deze landelijke instructies te voldoen. De gemeenteraad heeft inmiddels al een aantal regels uit de bruidsschat gewijzigd. Dit betreft de regels over vergunningvrij bouwen. Zo heeft de gemeenteraad inmiddels besloten om in aanvulling

	op andere categorieën bouwwerken, onder bepaalde voorwaarden het bouwen van walbeschoeiingen en buitenunits vergunningvrij te maken. Dit heeft de gemeenteraad gedaan met het 'Wijzigingsbesluit omgevingsplan Enkhuizerlaan 1 in Rijs en gedeeltelijk verwerken van de bruidsschat'. Dit besluit treedt op 8 oktober 2026 in werking. Kortom: ja, de gemeenteraad kan bepaalde regels die oorspronkelijk door het Rijk waren gesteld aanpassen, maar niet onbeperkt. De landelijke wet- en regelgeving bepaalt waar de gemeente wel en geen ruimte heeft.
85.	**Blz.20: netcongestie: er staat dat er voor de netcongestie diverse projecten gaan lopen of al lopen. Hierin wordt ook gesproken over de buurtgerichte aanpak. Wyckel is hierin een voorbeeld. Is het college op de hoogte van de planning van deze aanpak? Weet het college op welke termijn dit gerealiseerd gaat worden?** De gemeente is op hoofdlijn bekend met de planning van de buurtgerichte aanpak van Liander. Liander heeft eerder laten weten in Wijckel te starten, als de buurtgerichte aanpak in Lemmer-Noord is afgerond. Er is echter nog niet gestart in Lemmer-Noord, waar, vanaf Q1 2027, de werkzaamheden naar verwachting ongeveer een jaar in beslag zullen nemen.
86.	**Blz. 20: wonen: er wordt gesproken over de ambities en opgaven wat betreft het wonen. In het coalitieakkoord staat geschreven dat 'een straatje erbij moet kunnen'. Wij missen deze inzet in deze beschrijving. Kan het college toelichten hoe zij hun ambitie uit het coalitieakkoord vertalen in deze aanpak?** Ook op langere termijn zijn er groot aantal woningen nodig in De Fryske Marren. In het Omgevingsprogramma Volkshuisvesting wat wij op dit moment opstellen vertalen wij deze bouwopgave naar de dorpen en kernen. In het huidige beleid is er al ruimte om naar aard en schaal te groeien.
87.	**Blz. 21: warmtetransitie: er wordt er onder het kopje duurzaamheid gesproken over de warmtetransitie. In de warmtevisie van 2021 zien wij op blz. 76 een kaartje waarin staat dat een groot gedeelte van onze gemeente gaat draaien op groengas. Welke ontwikkelingen heeft het college ingezet op het uitrollen van groengas? Op blz. 93 van dezelfde warmtevisie wordt er onder actie 6 gesproken over dat een visie op en onderzoek naar groengas mogelijk is. Hoe ver is het beschrijven van onze visie en dit onderzoek naar groengas?** In de Transitievisie Warmte uit 2021 werd groengas genoemd als één van de mogelijke oplossingen voor het aardgasvrij maken van onze gemeente. Sindsdien zijn de ontwikkelingen rondom beschikbare warmteoplossingen, infrastructuur en wetgeving verdergegaan. Daarom bekijken we de rol van groengas opnieuw bij het opstellen van het Omgevingsprogramma warmte. De uitgangspunten en inzichten uit de Transitievisie Warmte nemen we hierin mee en actualiseren we op basis van de kennis van nu. We onderzoeken per gebied welke warmteoplossingen kansrijk zijn, waaronder collectieve warmte, individuele elektrische oplossingen en waar relevant groengas. Daarmee wordt in het nieuwe Omgevingsprogramma warmte duidelijk welke toekomstige rol groengas binnen De Fryske Marren kan spelen en wat de mogelijke omvang daarvan is.
88.	**Blz.33: bereikbaarheid: hier staat de doelstelling geschreven dat we gaan voor goed bereikbare dorpen en een goed bereikbare stad. In hoeverre is onze gemeente betrokken bij de implementatie van lijnen, planningen en afstanden van de busritten?**

	Bij het opstellen van het vervoersplan 2027 worden gemeenten door Qbuzz betrokken in zogenoemde 'ontwikkelteams'. Dit zijn twee overleggen in het voorjaar waarbij Qbuzz de plannen/wijzigingen voor het aankomende jaar met de betrokkenen afstemt. Tijdens deze overleggen kunnen we als gemeente, als daar aanleiding voor is, input leveren op de conceptplannen voor 2027.
89.	**Blz. 38: duurzaamheid: er staat geschreven dat de gemeente op een gestructureerde en systematische manier uitvoering wil geven aan duurzaamheid. Hoe zorgt het college voor de samenhang tussen de warmtevisie en het agrarisch beleid?** Binnen de Omgevingswet werken we van visie, naar programma, naar uitvoering. In het Omgevingsprogramma Warmte bepalen we welke warmteoplossingen per gebied kansrijk zijn én in welke volgorde gebieden aan de slag gaan. Als groen gas voor een gebied als kansrijke oplossing naar voren komt, kan in de latere uitvoeringsfase worden onderzocht hoe de koppeling kan worden gemaakt met lokale agrariërs en de productie van groen gas.
90.	**Blz. 55: vitale dorpsgemeenschappen: er staat dat we willen gaan voor vitale dorsgemeenschappen. In hoeverre stimuleert, ondersteunt en begeleid de gemeente de plaatselijk belangen en dorpshuizen bij het weerbaar maken voor noodsituaties?** Op dit moment stimuleert, ondersteunt of begeleidt de gemeente plaatselijke belangen en dorpshuizen nog niet actief bij het weerbaar maken voor noodsituaties. Wel volgt de gemeente vanuit Openbare Orde en Veiligheid (OOV) de ontwikkelingen rondom de Friese pilot met noodsteunpunten, waaraan negen Friese gemeenten deelnemen. De eerste resultaten van deze pilot worden naar verwachting begin november beschikbaar. Op basis van de uitkomsten zal worden beoordeeld welke vervolgstappen voor De Fryske Marren passend zijn en op welke wijze de gemeente hierin een rol kan vervullen.
91.	**Blz. 55: vitale dorpsgemeenschappen: er staat dat we willen gaan voor vitale dorsgemeenschappen. Kan de gemeente inzichtelijk maken op welke manier zij projecten en initiatieven stimuleren en/of hier meer bekendheid aangeven?** De gemeente ondersteunt leefbaarheidsinitiatieven en maatschappelijke projecten van inwoners via financiële ondersteuning, kennisdeling en procesbegeleiding. Hiervoor zijn verschillende subsidieregelingen beschikbaar, waaronder de Subsidieregeling Inwonersinitiatieven (kernenbudget), de Subsidieregeling Activiteiten Dorps- en Buurthuizen, de Subsidieregeling Meidwaan en de Subsidieregeling Culturele Activiteiten. Daarnaast ondersteunt de gemeente initiatiefnemers met advies, kennisuitwisseling en het delen van goede voorbeelden. Dit gebeurt onder meer tijdens de jaarlijkse bijeenkomst voor besturen van plaatselijke belangen en dorpshuizen. In november 2026 wordt dit in Oudehaske georganiseerd. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is actieve inwonersparticipatie. Hierdoor sluiten initiatieven beter aan bij lokale behoeften en ontstaat meer draagvlak en betrokkenheid. Voorbeelden hiervan zijn de inwonerscollectieven Wolwêze Sint Nyk en De Fryske Marren Inclusief Toegankelijk (FIT).
92.	**Blz. 58: veilige plek kinderen: er staat dat we gaan voor een veilige en vertrouwde plek voor alle kinderen. Helpt/ondersteunt onze gemeente gezinnen bij problemen in de relatie van de ouders? Door middel van bijvoorbeeld, relatietherapie? Zo nee, wat zou onze gemeente hierin kunnen betekenen?** Wij bieden meerdere vormen van ondersteuning als het gaat om ouders die uit elkaar gaan/willen. Via het lokaal- en provinciaal ingekochte zorgaanbod zijn er diverse middelen en methoden om hierbij te helpen. Denk aan Villa Pinedo of bijvoorbeeld KIES trainingen. We hebben op dit moment geen aanbod op het gebied van relatietherapie of ondersteuning in relatieproblemen. We

	onderzoeken of we aan de KIES trainingen een relatiespreekuur of andere interventies kunnen inrichten in de voorfase van een scheiding.